

מראי מקומות - ראש השנה

י.ב.

אינו משום שסבורים בניסן נברא העולם, אלא אף שבתשרי נברא, מונים התקופה מניסן כר' יהושע, הואיל ובו התחלת צמיחת האילנות והפירות, שהכל נמשך אחר הילוך החמה.

ד. ולירקות וכו' תנא דרבנן וקתני דאורייתא מלשון הגמרא דייקו התוס', שרק מעשר ירקות דרבנן, אבל שאר פירות מעשר שלהם דאורייתא. אבל הביאו ראיות שגם מעשר פירות דרבנן, ורק מעשר דגן תירוש ויצהר דאורייתא. ויש להביא בזה ז' שיטות בין הראשונים אודות החיבים בתרומות ומעשרות מן התורה ואילו החיבים רק מדרבנן.

א. שיטת התוס' שרק דגן תירוש ויצהר חייבים מדאורייתא, והחזון איש (מעשרות א', א) כתב דעה זו בשם הר"ש, וכך היא דעת רש"י (להלן ע"ב ד"ה מנא הני מילי), וכתב החזון איש שכך היא דעת רוב פוסקים. ולדעה זו תירוש כולל גם יין וגם ענבים, ויצהר היינו שמן וגם זיתים, כמבואר בתוס' בעמוד ב'.

ב. דעת הרמב"ן (על התורה דברים י"ד, כ"ב) כדעת התוספות שרק דגן תירוש ויצהר חייבים מדאורייתא, אולם לדעתו תירוש הוא דוקא יין, ויצהר הוא שמן דוקא, אבל ענבים וזיתים מעשרות שלהם דרבנן.

ג. שיטת הרמב"ם (תרומות פ"ב ה"א) שכל הפירות חייבים בתרומות ומעשרות מדאורייתא, וכן כתב הכסף משנה שם בדעתו.

ד. דעת היראים (סי' קמ"ז) לחלק בין תרומות ומעשר ראשון שרק דגן תירוש ויצהר חייבים מדאורייתא, לבין מעשר שני שגם שאר פירות וירקות חייבים מדאורייתא, והביא שם דרשה לזה.

ה. דעת הראב"ד (בפירוש לתורת כהנים בחוקתי פרשתא ח', פרק י"ב אות ט) בשם יש מי שאומר, שפירות חיוב מעשרותם מן התורה, ותרומתן דרבנן, וירקות הכל מדרבנן.

ו. שיטת הראב"ד המובאת במיוחס לריטב"א (ב"מ פח) שפירות ז' המינים תרומתן מדאורייתא, ושאר פירות מדרבנן.

ז. דעה נוספת במיוחס לריטב"א (שם) שכל הפירות מעשרותן מדאורייתא חוץ ממעשר שני שהוא רק מדרבנן.

ה. וחזר וליקט משתבא השמש לכאורה קשה, כיצד חזר וליקט משתבא השמש, והרי זה כבר ראש השנה, ואסור במלאכה. והתוספות בשם הירושלמי כתבו שמדובר בכרי.

והקשה הפני יהושע, הלא שיטת התוספות לקמן (ד) היא, שמה שביקרו הולכים אחר לקיטה היינו שהכל תלוי בגמר פרי, שבזה הדרך ללקטו, אבל אינו תלוי בזמן הלקיטה בפועל. ואם כן מדוע הוצרך הירושלמי להעמיד דוקא בכרי, שיאמר שליטת היינו שהיה ראוי ללקיטה לאחר שבא השמש. וכתב, שהיה דחוק לירושלמי להעמיד בידוע שקודם שקיעה לא היה ראוי, ורק לאחר שקיעה נעשה ראוי, אלא מדובר שגם לאחר שקיעה לא היה נגמר, ואף על פי כן כיון שלקטו הולכים אחר הלקיטה.

א. בשלמא לרבי יהושע היינו דשינה וכו'

קשה, שהרי גם לרבי אליעזר שינה, בכך שנטל שני כוכבים ממזל כימה. ובריטב"א גרס בגמרא גירסת התוס', שלרבי אליעזר היה זמן של מזל כימה להיות שקוע וכו', וקושיית הגמרא היא על רבי יהושע שבשלמא לרבי אליעזר וכו'. ועל זה הקשה הריטב"א בשיטת רבי יהושע, שבדאי שינה לענין נטילת ב' הכוכבים. והביא יש מתרצים, ששינוי זה יש גם לדעת רבי אליעזר, וסברה הגמרא שמסתמא כשם שלרבי אליעזר יש שינוי נוסף מלבד שינוי זה, גם לרבי יהושע יש שינוי נוסף. עוד כתב, שמסתמא כל המשנה יותר ידו על העליונה, ולכך חיפשה הגמרא שינוי נוסף. אולם כתב שהנכון הוא, שנטילת שני כוכבים ממזל אינו שינוי כל כך כמו שינוי מעשיהם, ושינוי כזה, ממזל שהיה צריך להיות שקוע ועכשיו הוא עולה, זהו שינוי דרך כמו שינוי דרכם של הדור. וכל התירוצים הללו יש לומר גם בדעת רבי אליעזר כפי הגירסא שלפנינו.

ב. אלא לרבי אליעזר מאי שני

רעק"א בגליון הש"ס הביא דברי הרד"ק (מלכים א' ח, ב) בשם התרגום יונתן (שם), שעד יציאת מצרים חודש תשרי היה החדש ראשון, לפי שבתשרי נברא העולם. והקשה רעק"א, שאם כן מהי קושיית הגמרא על רבי אליעזר, הרי המבול היה קודם, ואז אכן חודש חשון היה חודש השני. והרש"ש כתב שקושיית רעק"א אינה קשה כלל, לפי שכשמשנה כתב לנו את התורה אחר יציאת מצרים לאחר שכבר נצטוינו למנות מניסן ולכך לא היה לו לקרותו שני. אלא שהקשה על עצמו מדברי רש"י לעיל (ע) שאין להוכיח שר"מ ור' אלעזר סוברים בניסן נברא העולם, לפי שיש לפרש שנקט שם חודש ראשון על תשרי, לפי שהוא ראשון לבריאת העולם. ובאמת כבר כתב הריטב"א בשם תוס' לקיים הגירסא שדחה רש"י, שכיון שהפסוק נאמר לאחר יציאת מצרים, ממילא החודש הראשון הוא ניסן.

[ורעק"א שלא הביא מדברי רש"י לעיל, הוא מפני שיש לחלק שרק לחודש תשרי אפשר לקרוא ראשון לפי שבו נברא העולם, אבל אין ללמוד מזה לקרוא לחשון חודש שני, ולזה הוצרך להביא מדברי הרד"ק].

ג. חכמי ישראל מונין למבול כרבי אליעזר ולתקופה כרבי יהושע

פירש רש"י, שאת שנות נח ובריאת עולם ושנות הדורות מונים כרבי אליעזר, שתחילת השנים מתשרי, אבל אין זה משום שסוברים בתשרי נברא העולם, אלא שתשרי הוא ראש השנה לשנים, אף שלעולם בניסן נברא העולם, וכיון שבניסן נברא העולם לכך התקופה נמנית מניסן [ויש להעיר ממה שאמרו לעיל יא: 'ואזדו לטעמייהו', שהרי כאן מבואר שאפילו אם בניסן נברא העולם יכולין למנות השנים של המבול לתשרי]. אבל הר"ן (ג. בדפיו) פירש, שחכמי ישראל מונין לתקופה בניסן,